

Vlaams
Parlement

ingediend op **666** (2015-2016) – Nr. 1
23 februari 2016 (2015-2016)

Voorstel van decreet

van Hermes Sanctorum-Vandevoorde

houdende wijziging van artikel 36
van de wet van 14 augustus 1986
betreffende de bescherming en
het welzijn der dieren,
wat het invoeren van een verbod
op dwangvoederen betreft

TOELICHTING

Algemene toelichting**1. Definitie van foie gras**

Foie gras, een vette ganzen- of eendenlever, wordt al eeuwen gekweekt en gegeten. Ganzen en de meeste eendensoorten zijn trekvogels waarbij de lever net voor migratie op natuurlijke wijze iets vetter wordt. Bij de productie van foie gras wordt de lever artificieel vetter gemaakt, meestal op een korte tijdsperiode en door middel van dwangvoederen. De meest voorkomende eendensoort die gebruikt wordt bij de productie van foie gras is de mulardeend, een hybride standvogel. Enkel de woerden komen in aanmerking, aangezien hun lever dubbel zo groot kan worden als die van vrouwelijke eenden.

Rond 1950 werden nog vrijwel uitsluitend ganzen gebruikt voor de productie van foie gras; om economische redenen is dat de laatste decennia echter helemaal gekanteld¹: zo'n 92% van de Europese productie van foie gras was in 2014 afkomstig van eenden.²

In Frankrijk is foie gras sinds 2006 officieel erkend als cultureel erfgoed. In de wet is expliciet sprake van dwangvoeding (gavage) als methode om de lever te vervetten:

"Le foie gras fait partie du patrimoine culturel et gastronomique protégé en France. On entend par foie gras, le foie d'un canard ou d'une oie spécialement engraisé par gavage."³

Sinds 2008 hanteert ook de Europese Commissie een vaste definitie van foie gras, in artikel 1 van verordening 543/2008 'wat betreft de handelsnormen voor vlees van pluimvee'⁴:

"Foie gras

De levers van ganzen of van eenden van de soort *Cairina moschata* of *Cairina moschata* x *Anas platyrhynchos*, die zo zijn gevoederd dat in de lever hypertrofie van de vetcellen optreedt.

De dieren waarbij dergelijke levers worden weggenomen, moeten volledig zijn uitgebloed. De levers moeten een uniforme kleur hebben.

De levers moeten aan de volgende gewichtsnormen voldoen:

- die van eenden moeten een nettogewicht van ten minste 300 gram hebben,
- die van ganzen moeten een nettogewicht van ten minste 400 gram hebben."

¹ 'Welfare aspects of the production of foie gras in ducks and geese', rapport van het Scientific Committee on Animal Health and Animal Welfare, EFSA (1998), p. 16. Online beschikbaar via http://ec.europa.eu/food/fs/sc/scah/out17_en.pdf.

² Cijfers van de Europese koepel van producenten, Euro Foie Gras. Online te raadplegen via http://www.eurofoiegras.com/en/page/figures_p135/.

³ Loi n° 2006-11 du 5 janvier 2006 – article 74 JORF 6 janvier 2006. Online via http://www.legifrance.gouv.fr/affichCodeArticle.do;jsessionid=2A93B9A8132A04123BED0D9B85850639.tpdila18v_2?cidTexte=LEGITEXT000006071367&idArticle=LEGIARTI000006584967&dateTexte=20160128&categorieLien=id#LEGIARTI000006584967.

⁴ Verordening (EG) nr. 543/2008 van de Commissie van 16 juni 2008 houdende uitvoeringsbepalingen voor Verordening (EG) nr. 1234/2007 van de Raad wat betreft de handelsnormen voor vlees van pluimvee. Online via <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/nl/ALL/?uri=CELEX:32008R0543>.

Het minimale nettogewicht betekent dat de lever van een vetgemeste eend of gans makkelijk 7 tot 10 keer groter wordt dan een normale lever, met bovendien een uitzonderlijk hoog vetgehalte van (bij ganzen) 55,8%, tegenover 6,6% bij niet vetgemeste dieren. Het watergehalte van de lever halveert dan weer bij vetgemeste dieren.⁵

De Franse tekst van de Europese verordening is de enige versie die het expliciet heeft over dwangvoederen als verplichte productiemethode om van foie gras te kunnen spreken:

“Les foies d’oies ou de canards des espèces *Cairina muschata* ou *Cairina muschata* x *Anas platyrhynchos* gavés de façon à produire l’hypertrophie cellulaire grasseuse du foie.”⁶

In de praktijk blijken niet alle producenten van foie gras te werken met dwangvoederen. De bekendste is wellicht de Spaanse kwekerij La Patería de Sousa, die naar eigen zeggen erin slaagt de ganzen op natuurlijke wijze – zonder dwangvoederen – een lever te doen krijgen van iets meer dan het verplichte minimum van 400 gram.⁷ Opvallend: toen deze producent in 2006 een Franse gastronomieprijs won⁸, protesteerden de Franse producenten dat hierbij van foie gras geen sprake kon zijn, doordat de productiemethode geen dwangvoederen behelsde.

Frankrijk is evenwel het enige land waar de link tussen dwangvoederen en de productie van foie gras dwingend en zelfs bij wet vastgelegd is.

2. Productie en consumptie van foie gras in Europa

Slechts vijf Europese landen produceren foie gras: Spanje, Hongarije, Bulgarije, België en Frankrijk. Samen staan deze landen garant voor zo’n 90% van de wereldwijde productie van foie gras. Frankrijk is met voorsprong de grootste producent: in 2011 produceerde het land met bijna 20.000 ton bijvoorbeeld 73,7% van alle foie gras.⁹ In 2014 was zo’n 8% van de in de EU geproduceerde foie gras afkomstig van ganzen, de rest van eenden.¹⁰

Frankrijk is ook met voorsprong de grootste consument van foie gras: het land verbruikt zo’n 70% van de wereldproductie. Binnen Europa is België de derde grootste verbruiker, met 975 ton in 2014.¹¹ België is overigens een veel grotere consument dan producent van foie gras.

3. Dwangvoederen: nefast voor het dierenwelzijn

Dwangvoederen is al langer controversieel. Dierenorganisatie GAIA voert in België al jaren actie tegen de productie en verkoop van foie gras, en recent kwam ook een wetsvoorstel voor een verbod op dwangvoederen in Frankrijk onder de aandacht door de aanwezigheid van Pamela Anderson.

⁵ EFSA 1998, op. cit., p. 39.

⁶ Geciteerde verordening cfr. supra, Franse tekst. Online via <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/fr/ALL/?uri=CELEX:32008R0543>.

⁷ Can foie gras ever be ethical?, The Guardian, 14 januari 2015? Online via <http://www.theguardian.com/lifeandstyle/2015/jan/14/can-foie-gras-ever-be-ethical>.

⁸ SIAL Coup de Cœur.

⁹ Situation de la production et du marché du foie gras, ITAVI (Institut technique de l’aviculture), Parijs, oktober 2012, p. 3. http://archive.wikiwix.com/cache/?url=http%3A%2F%2Fwww.itavi.asso.fr%2Fconomie%2Feco_filiere%2FNoteConjonctureFoieGras.pdf.

¹⁰ Cijfers van de Europese koepel van producenten, Euro Foie Gras. Online te raadplegen via http://www.eurofoiegras.com/en/page/figures_p135/.

¹¹ Ib.

De vele protesten kunnen niet verwonderen: hoe meer onderzoek men voert naar de effecten van dwangvoederen, hoe duidelijker het wordt dat het een methode is die bij de dieren voor onnodig lijden, voortdurende stress, talloze ziektes en trauma's en ongewoon hoge sterftcijfers zorgt.

Het sterftcijfer bij gekweekte eenden in normale omstandigheden is 0,2%. In de 12 tot 15 dagen dat de dieren onder dwang gevoed worden, treedt er minstens een vertienvoudiging op: tussen de 2 en 4% van de eenden sterft.¹²

De meest volledige studie sinds het EFSA-rapport van 1998, 'The welfare of ducks during foie gras production' van hoogleraar Dierenwelzijn van de universiteit van Cambridge, Donald M. Broom, somt op basis van de laatste (2015) wetenschappelijke stand van zaken maar liefst 31 ernstige problemen op met betrekking tot het welzijn van eenden tijdens de productie van foie gras.

Slechts enkele van de meest in het oog springende conclusies:¹³

- " – With force-feeding the duck lacks control over an aspect of its life that is crucial to its survival, the ingestion of appropriate quantities of an appropriate diet. Loss of control leads to very poor welfare.
- Force-feeding causes the birds to become obese, leading to foot and leg disorders that reduce their ability to move and are likely to be painful.
- Bone fractures and other wing lesions are common and are most likely to occur at the stages of collection, transport to the abattoir and shackling.
- Ducks are force-fed large amounts of an unbalanced diet that does not meet their nutritional needs and leads to significant liver, bone and other pathology.
- Force-feeding causes a degree of liver pathology, especially steatosis (fatty liver), that is desirable and of value to producers of foie gras but greatly increases the duck's risk of premature death.
- There is clear evidence of liver pathology: a reduction in the liver's ability to detoxify, (slower BSP clearance, longer BSP half-life) and liver cell damage (raised liver enzymes) at the end of the force-feeding period.
- Force-feeding a nutrient-deficient diet in large amounts leads to gross hepatomegaly (liver enlargement), which can cause pain and difficulties in balancing and movement.
- The enlarged liver may compress respiratory airsacs and other abdominal organs, and where liver function is severely compromised hepatic encephalopathy (effects of toxins on the brain) may ensue.
- Due to the large amount of high-energy food, ducks are placed under considerable thermal stress. They spend a large proportion of their time panting in order to thermoregulate and maintain physiological homeostasis.
- With current methods of foie gras production, only three out of 12 criteria and none of the welfare principles described in the Welfare Quality® project are met."

Eenden en ganzen zijn sociale dieren, die slecht gedijen in afzondering. Sinds 2011 zijn producenten van foie gras in België verplicht de dieren in groepskooien te houden. Dat brengt enige positieve effecten met zich mee, maar zou, door de complexere manier van dwangvoederen, ook tot nog meer stress kunnen leiden.¹⁴

De lijst met ernstige welzijnsproblemen is schier eindeloos en uitvoerig wetenschappelijk gedocumenteerd.

¹² EFSA 1998, op. cit., p. 62. Zie ook: 'The welfare of ducks during foie gras production', D. M. Broom & I. Rochlitz, University of Cambridge (2015), p. 43.

¹³ D. M. Broom & I. Rochlitz, op. cit., p. 43 en volgende.

¹⁴ D. M. Broom & I. Rochlitz, op. cit., p. 6.

In een rapport van The Humane Society of the United States zegt de Britse hoogleraar Dierenwelzijn Christine Nicol:

"My view on the production of foie gras is clear and supported by biological evidence. This practice causes unacceptable suffering to these animals ...".¹⁵

En al in 1998 concludeerde het Europese rapport van de European Food Safety Authority ondubbelzinnig: "force-feeding, as currently practised, is detrimental to the welfare of the birds".¹⁶

4. Alternatieven voor dwangvoederen

In datzelfde EFSA-rapport staat de sterke aanbeveling te lezen om alternatieven te zoeken voor dwangvoederen. Het is op dit moment niet duidelijk of het minimale nettogewicht voor eendenlevers om van foie gras te kunnen spreken, 300 gram, bereikt kan worden zonder dwangvoeding. Voor ganzen lijkt het erop dat dat gedurende een korte periode per jaar kan (cfr. supra), en er zijn aanwijzingen dat dat door manipulatie van de daglengte en de eetgewoontes ook bij eenden mogelijk kan zijn. De internationaal gereputeerde 'food law expert' Baylen Linnekin: "Force-feeding is not an 'ingredient' of foie gras, since foie gras can be produced without resorting to such cruel methods".¹⁷

Zolang de Europese verordening 543/2008, die het minimale nettogewicht vastlegt, niet is gewijzigd, bestaat een ander alternatief erin te spreken van 'foie fin' in plaats van 'foie gras'. Er zijn op dit moment geen aanwijzingen dat de kwaliteit of smaak sterk verschillen tussen een lever van 250 gram of meer dan 300 gram.

5. Verbod: elders in Europa¹⁸

In 12 EU-landen is het dwangvoederen verboden. Zo wordt de praktijk in de Tsjechische Dierenbeschermingswet van 1992 al omschreven als een 'wreedheid tegen dieren'. Duitsland hanteert zelfs al sinds 1936 een verbod.

Luxemburg verbiedt sinds de Dierenwelzijnswet van 1965 handmatige en machinale dwangvoeding van gevogelte, Noorwegen doet hetzelfde sinds 1974.

Polen was tot eind jaren 90 nog een producent en exporteur van foie gras, maar bepaalde via een wet op het dierenwelzijn in 1997 een verbod op dwangvoederen en een uitdoven van de foie gras producerende sector.

Buiten de EU valt onder andere California op: de Amerikaanse staat bant sinds 2013 niet enkel de productie maar ook de verkoop van foie gras.

6. Verbod: het Vlaamse Gewest

In 1999 formuleerde de Standing Committee van de Raad van Europa, op basis van de bevindingen van het EFSA-rapport, een heel aantal aanbevelingen betreffende het dwangvoederen van ganzen en eenden. Daarin lezen we onder meer in artikel 16:

¹⁵ An HSUS Report: The Welfare of Animals in the Foie Gras Industry', The Humane Society of the United States, 2012, p. 6. Online via <http://www.humanesociety.org/assets/pdfs/farm/HSUS-Report-on-Foie-Gras-Bird-Welfare.pdf>.

¹⁶ EFSA 1998, op. cit., p. 65.

¹⁷ Can foie gras ever be ethical?', The Guardian, 14 januari 2015. Online via <http://www.theguardian.com/lifeandstyle/2015/jan/14/can-foie-gras-ever-be-ethical>.

¹⁸ Forced feeding An inquiry into the welfare of ducks and geese kept for the production of foie gras', Carol McKenna, 2000, p. 24. Online via http://www.worldanimalprotection.ca/sites/default/files/ca_-_en_files/foiegrasreport_tcm22-2611.pdf.

"Methods of feeding and feed additives which cause injury or distress to the ducks or may result in development of physical conditions detrimental to health and welfare shall not be permitted."¹⁹

Pas in november 2014 formuleerde de Raad voor Dierenwelzijn een gelijkkluidend advies: "De Raad is van oordeel dat in België een verbod op de praktijk van dwangvoeding wenselijk is."²⁰

Als we de verschillende adviezen volgen en de zeer ernstige welzijnsproblemen bij eenden en ganzen in aanmerking nemen, is een verbod op dwangvoederen in Vlaanderen een logische verdere stap. In de huidige Dierenwelzijnswet van 1986 is dwangvoederen overigens al verboden, maar wordt een uitzondering gemaakt voor gespecialiseerde kwekerijen.²¹ De indiener van dit voorstel van decreet zou die uitzondering willen herroepen.

Commentaar bij artikelen

Artikel 1. Dit artikel behoeft geen commentaar.

Artikel 2. Via dit artikel wordt het uitzonderingsstatuut voor gespecialiseerde kwekerijen met betrekking tot dwangvoederen opgeheven.

Artikel 3. Het decreet voorziet in een overgangstermijn en bepaalt de ingangsdatum op 1 januari 2017.

Hermes SANCTORUM-VANDEVOORDE

---

¹⁹ Recommendation concerning domestic ducks', Standing Committee of the European Convention for the protection of animals kept for farming purposes, artikel 16. Online via <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=261425>.

²⁰ Advies van de Raad voor Dierenwelzijn betreffende de productie van foie gras.' Goedgekeurd op 7 november 2014. Online te raadplegen via <http://www.lne.be/themas/dierenwelzijn/adviezen-en-publicaties-raad-voor-dierenwelzijn>.

²¹ Artikel 36 van de wet van 14 augustus 1986.

VOORSTEL VAN DECREET

Artikel 1. Dit decreet regelt een gewestaangelegenheid.

Art. 2. In artikel 36, 10°, van de wet van 14 augustus 1986 betreffende de bescherming en het welzijn der dieren, worden de woorden "of in gespecialiseerde, door de Koning bepaalde kwekerijen en aan de door Hem gestelde voorwaarden" opgeheven.

Art. 3. Dit decreet treedt in werking op 1 januari 2017.

Hermes SANCTORUM-VANDEVOORDE